

สัปดาห์ที่ 10

ปรัชญาประชาธิปไตย

หัวข้อสำคัญ

1. ความหมายของประชาธิปไตย
2. แนวคิดหลักปรัชญาประชาธิปไตย
3. แนวทางปฏิบัติ
4. คำถาม

ความหมายของประชาธิปไตย (The Meaning of the Democracy)

ประชาธิปไตย หมายถึง ระบบการปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่, การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ (ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, ๒๕๔๖ หน้า ๖๕๖.)

สำหรับการเรียนในสัปดาห์นี้ ขอนำแนวคิดการศึกษาวิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิตสาขาปรัชญามหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณวิทยาลัยของพระมหาฤทธิชัย อธิฐฐานัน (สนธิสุข, ๒๕๔๘) การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดประชาธิปไตยในพุทธปรัชญาเถรวาท กับแนวคิดประชาธิปไตยในสังคมปัจจุบัน มาเป็นแนวทางในการสอนดังนี้

แฮโรลด์ ดี. ลาสเวลล์ (Harold D. Lasswell) กล่าวว่า “ประชาธิปไตยได้แก่สังคมของบุคคลที่มีความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน”

ลาสกี (H.J. Laski) กล่าวว่า “ประชาธิปไตย คือ ความปรารถนาของมนุษย์ในอันที่จะยอมรับนับถือและรักษาไว้ซึ่งความสำคัญของตนเองและความเสมอภาคระหว่างบุคคลในทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง”

ศาสตราจารย์รัฐ สุภาพ ให้ความหมายว่า ประชาธิปไตยเป็นวิถีชีวิตแบบหนึ่งซึ่งมีแบบแห่งพฤติกรรมในทางการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

ดร.ชัยอนันต์ สมุทวนิช มีทัศนะที่สรุปได้ว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยมีลักษณะคือว่าอำนาจมาจากประชาชนให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ใช้ผลประโยชน์ของประชาชน ดำเนินการบริหารประเทศตามประโยชน์สุขของประชาชนให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่บุคคลโดยไม่มี การเลือกปฏิบัติ

สรุปว่าประชาธิปไตย หลักการปกครอง การใช้อำนาจ จากประชาชน ให้ประชาชน เพื่อประชาชน ของประเทศมีความสงบสุขในทุกด้านของดำเนินชีวิต

บ่อเกิดประชาธิปไตย

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๐-๑๖ เป็นยุคที่มีการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชที่ประชาชนต่างมีปัญหาจากการใช้อำนาจการปกครองของกษัตริย์ โดยขาดความ ยุติธรรมอย่างรุนแรง ดังนั้นหลังจากคริสโตเฟอร์ โคลัมบัส ค้นพบทวีปใหม่คือ อเมริกา จึงเป็นเหตุที่ทำให้ประชาชนจากประเทศต่างๆ ในยุโรปที่ไม่อาจผันทนกับความอยุติธรรมในสังคมได้ต่างอพยพกันไปตั้งถิ่นฐานใหม่ในอเมริกา นับตั้งแต่ปี ค.ศ.๑๖๐๗ จนกระทั่งถึงปีค.ศ.๑๗๓๒ ในระยะนี้มีชาวยุโรปที่หลั่งไหลไปตั้งถิ่นฐานอยู่ที่อเมริกา ๑๓ อาณานิคม โดยอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ แต่เนื่องจากประเทศอังกฤษได้ทำการปกครองรัฐอาณานิคมเหล่านั้นด้วย ความไม่เป็นธรรมและเอาเปรียบอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการออกกฎหมาย กศขี้และเอาเปรียบ ซึ่งอังกฤษได้ออกกฎหมายขึ้นมาสำหรับใช้บังคับให้ประชาชนในอาณานิคมทั้งหมดนี้ต้องเสียภาษีให้แก่ประเทศแม่คืออังกฤษ ในอัตราที่สูงรวมทั้งกฎหมายที่ออกมาเพื่อบังคับในเรื่องของการส่งสินค้าออกไปขายยังต่างประเทศของรัฐอาณานิคมนั้นว่าจะต้องใช้เรือขนส่งสินค้าของประเทศอังกฤษ ซึ่งมีอัตราค่าระวางที่สูงกว่าเรือสินค้าของประเทศอื่นๆมาก เหตุนี้จึงเป็นชนวนสำคัญที่ทำให้เกิดสงครามเพื่อปลดแอกความไม่เป็นธรรมนั้นขึ้นระหว่างรัฐอาณานิคมทั้ง ๑๓ แห่งกับอังกฤษ จะเห็นได้ว่าการทำสงครามในครั้งนั้น อังกฤษเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ สงครามและยอมเจรจาสงบศึกในเดือนเมษายน ค.ศ.๑๗๖๓ ปลดปล่อยรัฐอาณานิคมทั้ง ๑๓ นั้น ให้เป็นอิสระไม่ต้องขึ้นอยู่กับอังกฤษอีกต่อไป หลังจากที่ชาวอาณานิคมในอเมริกาทั้ง ๑๓ แห่งนี้ได้รับชัยชนะจากการทำสงครามกับอังกฤษ และได้รับการปลดปล่อยให้เป็นอิสระแล้วจึงต่างร่วมมือและทำการตกลงประกาศอิสรภาพในปี ค.ศ.๑๗๗๖ โดยเรียกเอกสารที่ร่างขึ้นเพื่อประกาศอิสรภาพของตนนั้นว่า “Bill of Rights” ซึ่งมีใจความตอนหนึ่งว่า “...เราถือว่าความจริงต่อไปนี้มี ความหมายชัดเจนในตัวเอง คือความจริงที่ว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาเท่าเทียมกัน เสมอภาคกันได้รับสิทธิจากพระเจ้าผู้ให้กำเนิดที่เปลี่ยนโอนไม่ได้ สิทธิเหล่านั้น ได้แก่ สิทธิในชีวิต เสรีภาพและการแสวงหาความสุข...” หลักการของคำประกาศอิสรภาพของรัฐอาณานิคมทั้ง ๑๓ แห่งนั้น ได้นำมาจากแนวคิดของจอห์น ล็อก และของมองเตสกีอู เป็นสำคัญซึ่งคำประกาศอิสรภาพนี้ได้สร้างความพึงพอใจให้แก่ประชาชน ที่ถูกเอารัดเอาเปรียบมาเป็นมาเวลายาวนานทั้ง ๑๓ รัฐอาณานิคมนั้นมาก และในเวลาต่อมาจึงได้นำเอาหลักการในคำประกาศอิสรภาพ หรือ Bill of Rights นั้น มาเขียนเป็นแนวทางและหลักการในการปกครองประเทศ เรียกว่า “รัฐธรรมนูญ” หรือ Constitution ซึ่งต่อมาประเทศอเมริกาได้ทำการประกาศใช้รัฐธรรมนูญดังกล่าวอย่างเป็นทางการ ในวันที่ ๔ กรกฎาคม ค.ศ.๑๗๗๖ และชาวอเมริกาได้สถาปนาวันที่ ๔ กรกฎาคม ของทุกปีเป็นวันชาติ ซึ่งรัฐธรรมนูญที่ประเทศอเมริกาได้ประกาศใช้ฉบับนี้นั้น ถือได้ว่าเป็นแม่แบบของรัฐธรรมนูญการปกครองประเทศในระบบประชาธิปไตยปัจจุบันฉบับแรกของโลก

วิวัฒนาการของประชาธิปไตยในสังคมไทย

ครั้นต่อมาเมื่อวัฒนธรรมทางการเมืองการปกครองของโลกตะวันตกได้แผ่อิทธิพลครอบคลุมไปทั่ว แม้ในประเทศไทยก็ได้รับผลกระทบนั้นด้วย โดยเฉพาะเมื่อกลุ่มบุคคลที่ได้รับอิทธิพลทางความคิดแบบประชาธิปไตย มาหลังจากนั้นจึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านความคิดในทางการเมืองการปกครอง และที่เห็นได้ชัดในยุคของ ร. ๕ ที่พระองค์ทรงเล็งเห็นความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นนั้น โดยทรงมีกุศโลบายเพื่อที่จะรับมือกับความเปลี่ยนแปลงนั้น และพระองค์ก็ทรงกระทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลงในระบบทางสังคมหลายประการ เช่น ปฏิรูปการปกครอง การศึกษา และทรงเลิกทาส เป็นต้น ในที่นี้ผู้วิจัย เห็นว่าวิวัฒนาการทางประชาธิปไตย ของระบอบการเมืองการปกครอง ของไทยนั้น ควรแบ่งออกเป็น ๓ ระยะ คือ ในช่วงรัชสมัยรัชกาลที่ ๕ จนถึงสละพระราชอำนาจ (Prerogative) ของรัชกาลที่ ๗ เป็นระยะต้น (First period) และหลังจากนั้นมาจนถึงยุค รศข. เป็นระยะกลาง (Middle Period) และสิ้นสุดยุค รศข. ถึงปัจจุบันเป็นระยะสุดท้ายที่ประชาธิปไตยมีวิวัฒนาการมาจนเรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตยเต็มใบ ฉะนั้นจึงขอแบ่งออกเป็น ๓ ระยะ ดังนี้

ระยะต้น (First Period) ตั้งแต่สมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา อารยธรรมและแนวความคิดของตะวันตกได้แพร่หลายเข้ามาในประเทศไทยเป็นอย่างมาก อันมีสาเหตุมาจากการเปิดประเทศ และการสนับสนุนให้คนไทยศึกษาถึงศิลปะวิทยาการทางตะวันตก รวมไปถึง การส่งนักเรียนไทยไปศึกษาต่างประเทศตะวันตก จากกระแสอารยธรรมและความคิดที่แตกต่างเป็นผลให้ความเชื่อความศรัทธาในลัทธิเทวสิทธิ (Divine Right) และระบบการปกครองรูปแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ถูกกัศเคาะและได้รับผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ ส่วนทางด้านการเมืองไทยภายในเองก็มีปัญหาหารุมเร้าตลอดเวลา โดยเฉพาะในช่วงต้นรัชกาล เพราะอำนาจทางการเมืองมิได้รวมอยู่ที่พระมหากษัตริย์แต่เพียงผู้เดียว แต่มีกลุ่มการเมืองที่มีบทบาทสำคัญ ๓ กลุ่ม คือ

ก. กลุ่มสยามหนุ่ม (Young Siam) มีพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นหัวหน้ากลุ่มมีความคิดแบบหัวก้าวหน้าที่ต้องการเปลี่ยนแปลงประเทศสู่ความทันสมัยแบบตะวันตก

ข. กลุ่มสยามเก่า (Old Siam) มีกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญเป็นผู้นำ ประกอบไปด้วยขุนนางรุ่นเก่าที่ไม่ต้องการให้มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ เพราะเกรงจะส่งผลกระทบต่ออำนาจและผลประโยชน์ต่อกลุ่มตน

ค. กลุ่มสยามอนุรักษ์ (Conservative Siam) เป็นกลุ่มที่สาม มีสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์เป็นหัวหน้า ร่วมกับขุนนางในตระกูลขุนนาง โดยมีแนวคิดคัดค้านการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นอย่างถอนรากถอนโคน แต่ก็ยอมรับการเปลี่ยนแปลงในระดับที่เห็นว่าจำเป็น

ในปี พ.ศ. ๒๔๒๑ ได้มีเจ้านายและขุนนางคณะหนึ่ง (กลุ่มก้าวหน้า ร.ศ. ๑๐๓) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ที่เคยไปศึกษาหรือมีประสบการณ์ในประเทศแถบยุโรปได้ทำการยื่นหนังสือชี้ให้เห็นถึงสถานการณ์โลกในขณะนั้น

ว่า ภัยจากประเทศมหาอำนาจตะวันตกอาจส่งผลกระทบต่อประเทศ จึงกราบบังคมทูลเสนอแนะถึงแนวทางการแก้ไขและป้องกัน โดยการยกเลิกการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) แล้วสถาปนาระบอบกษัตริย์ที่อยู่ใต้รัฐธรรมนูญ (Constitutional Monarchy) ที่มีคณะเสนาบดีหรือคณะรัฐมนตรี (Cabinet) เป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารราชการแผ่นดินตามกระทรวงต่างๆ

ภายหลังเหตุการณ์ ร.ศ. ๑๓๐ พระองค์ทรงหวั่นวิตกถึงเหตุการณ์ทำนองนี้ที่อาจเกิดขึ้นอีก จึงได้ทรงดำเนินพระบรมราโชบายด้านการเมืองการปกครองหลายประการเพื่อเป็นการป้องกัน เช่น การแสดงพระราชวินิจฉัยเรื่องการปกครองในระบอบต่างๆ การพยายามชี้ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยนั้นยังไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในประเทศไทยเพราะคนไทยยังไม่มีความรู้พอที่จะปกครองตนเองได้ อาจเกิดมติมหาชนที่ผิดๆ และจากการที่คนไทยยังขาดความรู้ อาจเป็นผลให้การเลือกตั้งสภาผู้แทนราษฎรจะมากไปด้วยการซื้อสิทธิ์ ขายนเสียง ดิดสินบน และได้ผู้แทนที่ไม่ดีเข้าไปบริหารประเทศ ทำให้การปกครองแบบประชาธิปไตยกลายเป็นคณาธิปไตย (Oligarchy)

สรุป ก็คือ ประเทศไทยยังไม่พร้อมที่จะปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย เป็นต้น หลังจากนั้น เพื่อเป็นการสร้างความรู้สึที่ดีในกลุ่มทหารพระองค์ได้ให้การสนับสนุนกิจการทหารตลอดรัชสมัย และเป็นการลดกระแสต่อต้านของผู้ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงการปกครองสู่ระบอบประชาธิปไตย พระองค์ทรงจัดตั้งเมืองจำลองชื่อ “คูสิทธานี” ที่บริเวณวังพญาไทขึ้นเพื่อเป็นการให้มีการทดลองจัดรูปแบบการปกครองในแบบประชาธิปไตย ขึ้น ต่อมาถึงยุครัชสมัยรัชกาลที่ ๗ ทรงครองราชย์ได้ ๗ ปี ระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (Absolute Monarchy) ก็ต้องสิ้นสุดลงเมื่อการปฏิวัติโดย คณะราษฎร เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ ภายหลังการปฏิวัติสำเร็จ คณะราษฎรได้อัญเชิญพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์ภายใต้รัฐธรรมนูญ และมีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. ๒๔๗๕ ในวันที่ ๒๗ มิถุนายน และประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับถาวรฉบับแรกเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๗๕ ต่อมาพระองค์ประกาศสละราชสมบัติเมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๗ และทรงสละสิทธิ์ที่จะแต่งตั้ง ผู้ครองราชย์สมบัติสืบต่อจากพระองค์สาเหตุที่มีการปฏิวัตินั้น

ระบอบประชาธิปไตยในสังคมปัจจุบัน

ในบทนี้ ผู้วิจัยจะพูดถึงในส่วนที่เป็นระบอบประชาธิปไตยในสังคมปัจจุบันที่เน้นเฉพาะประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ เพื่อให้ใกล้เคียงกับสถานการณ์แห่งความเป็นจริง และประชาชนคนไทยทุกคนได้สัมผัสอยู่ทุกเมื่อ แม้ว่าประเทศไทยจะมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง จากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๕ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน นับเป็นเวลา ๗๒ ปีแล้ว ถึงกระนั้นก็ยังมิขอลกเถียงกันอยู่ว่า ประเทศไทยของเรา มีระบอบการปกครองที่เป็นประชาธิปไตยเต็มใบหรือยัง เพราะหากศึกษา

จากประวัติศาสตร์การเมืองการปกครองของไทยช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา รวม ๗๐ ปีมานี้ จะพบข้อเท็จจริงว่ามีการรัฐประหารล้มล้างรัฐบาล รวม ๑๘ ครั้ง คิดเฉลี่ย ๒.๗ ปีต่อครั้ง๓๕ ซึ่งให้เห็นว่าเสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตยยังไม่มั่นคงแม้ว่าจะมีการพัฒนาเรื่อยมา จะพบว่าการปรับใช้รัฐธรรมนูญมาตลอด จากปี พ.ศ. ๒๔๗๕ ถึงปี พ.ศ. จนถึงปัจจุบันรวมระยะเวลา ๗๒ ปี รวม ๑๖ ฉบับ คิดเฉลี่ย ๔.๕ ปีต่อฉบับ๑๖

รัฐธรรมนูญ (Constitution)

ในทางรัฐศาสตร์ถือว่ารัฐธรรมนูญ (Constitution) เป็นกฎหมายสูงสุด (Supreme law) และกฎหมายมูลฐาน (Fundamental law) เพราะรัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายที่วางกำหนดกฎเกณฑ์เกี่ยวกับกลไกของรัฐบาลโดยทั่วไป นอกจากนั้น รัฐธรรมนูญมีลักษณะการบังคับใช้เหนือกฎหมายธรรมดา ฉะนั้นกฎหมายใดที่ขัดกับรัฐธรรมนูญ กฎหมายนั้นก็จะเป็นโมฆะไม่มีผลใช้บังคับตามกฎหมาย๓๗ จากสภาพปัญหาทางการเมืองที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรงในระบบการเมืองไทย ในช่วงระยะเวลาหลังปี ๒๕๑๖ ได้นำมาสู่การเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเมืองเพื่อแก้ไขปัญหาในระบบการเมืองทั้งระบบ ด้วยกระแสเรียกร้องที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ในปี พ.ศ. ๒๕๓๕ จึงได้มีการแก้ไขเพิ่มรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๓๔ ในมาตรา ๑๑ เพื่อจัดให้มี “สภาร่างรัฐธรรมนูญ” ขึ้นทำหน้าที่ในการจัดทำร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ทั้งฉบับ และนับแต่นั้นเป็นต้นมา “การปฏิรูปการเมือง (Political Reform) ในประเทศไทย” จึงเริ่มต้นขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม โดยผ่านองค์กรขนาดใหญ่ซึ่งเรียกว่า “สภาร่างรัฐธรรมนูญ” ที่ประสงค์ให้เป็นองค์กรของประชาชนอย่างแท้จริง และปัจจุบันคนไทยใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ สำหรับเนื้อหารายละเอียดขอให้นักศึกษาได้ศึกษาเพิ่มด้วยตนเอง จากหนังสือหรือใน Internet

การศึกษากับประชาธิปไตย

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ในการอยู่ร่วมที่ดีนั้น เราต้องการสิ่งหนึ่งคือการปกครอง เราจึงบอกว่าการศึกษาคือข้อมอำนาจประโยชน์แก่การปกครองด้วย ที่นี้ในแง่ของพระพุทธศาสนา การศึกษาจะอำนาจประโยชน์เป็นไปเพื่อการปกครองที่ดีได้อย่างไร การปกครองที่ดีคืออะไร การปกครองที่ดีนั้นอาจจะมีได้หลายรูปแบบ ถ้าเราแยกลักษณะของการปกครองแล้ว ก็มีหลายระบบ แต่โดยย่อคงจะมีเพียง 2, 3 แบบเท่านั้นคือการปกครองโดยบุคคลคนเดียว การปกครองโดยบุคคลกลุ่มหนึ่งหลายคน หรือการปกครองโดยทุก ๆ คน ช่วยกันปกครอง ระบบการปกครองต่าง ๆ กำหนด โดยผู้ปกครองก็เป็นอย่างนี้ เดียวนี้เรากำลังมีระบบการปกครองอย่างที่เรียกว่าให้ทุก ๆ คนมีส่วนในการปกครอง การปกครองแบบนี้เราเรียกว่าประชาธิปไตย แต่ว่า การปกครองที่ดีนั้น ระบอบเป็นอย่างหนึ่ง หลักการปกครองเป็นอีกอย่างหนึ่ง ระบอบไม่ใช่ทั้งหมดของการปกครอง ระบอบ

อย่างเกี่ยวไม่พอ เราจะต้องมีระบอบการปกครองที่ดีด้วย อะไรคือหลักการปกครองที่ดี ในการปกครองที่ดีนั้น เราต้องการให้ใครก็ตามที่ทำหน้าที่ในการปกครอง สร้างความถูกต้อง ความดีงาม ความเป็นธรรมให้เกิดขึ้นใน สังคม ถ้าให้เกิดผลอันนี้ได้เราถือว่าเป็นการปกครองที่ดี เราต้องการสิ่งนี้และเราต้องการให้ผู้ปกครองยึด หลักการนี้ นั่นถ้าหากว่าบุคคลผู้เดียวปกครอง บุคคลนั้นมีความยึดมั่นในธรรม เอาความดีงาม ความเป็นธรรม ความชอบธรรม เป็นเกณฑ์เป็นหลักในการปกครองแล้ว เราก็ถือว่าผู้ปกครองนั้นเป็นผู้ปกครองที่ดี ถ้าหากว่า เป็นคณะปกครอง คณะนั้นยึดมั่นในธรรมคือความจริง ความถูกต้อง ความดีงามแล้ว เราก็ถือว่าได้รับการปกครอง ที่ดีเหมือนกัน และถ้าหากว่าทุกคนปกครองแล้ว เราได้รับผลอย่างเดียวกันนี้ เราก็ถือว่าเป็นการปกครองที่ดี ฉะนั้น หลักการปกครองที่ดีกับระบอบการปกครองไม่เหมือนกัน

ในทางพระพุทธศาสนานั้น สนใจที่หลักการปกครองเป็นเบื้องต้น ส่วนระบอบวิธีนั้นมนุษย์จะต้องมา ยกย่องเอาเอง หลักการปกครองที่ดีคืออย่างไร ในระบอบการปกครองอะไรก็ตาม จะมีการปกครองที่ดีได้ ใน เมื่อผู้ปกครองที่ดีนั้น ยึดธรรมเป็นหลัก คือเอาความจริง ความถูกต้องความดีงามเป็นเกณฑ์ และสร้างธรรมนี้ให้ เกิดขึ้นแก่สังคม ในขณะที่เรามาดูกันว่าการปกครองของคนเดียวนั้น ถึงจะดีอย่างไรก็ตาม ผู้เดียวนั้นอาจจะ ผิดพลาดบกพร่องได้ คือผู้เดียวนั้นอาจจะมึสติปัญญาเข้าใจไม่ทั่วถึง รู้ปัญหาของสังคมไม่ทั่วถึง หรือความเข้าใจ ในความถูกต้องความดีงามไม่เพียงพอ ก็ทำให้สร้างธรรมคือความดีงาม ความถูกต้องนี้ไม่ได้สมบูรณ์แบบ และมี โอกาสหันเหไปจากธรรมะคือความถูกต้อง และหันไปทางสิ่งที่ไม่ถูกต้องได้มากกว่า เราจึงเห็นว่า ควรจะให้ทุก ๆ คนช่วยกันปกครอง การที่ทุกคนช่วยกันปกครองนั้น มันก็มีปัญหาเหมือนกันว่าเราจะต้องสร้างหลักการ ปกครองที่ดีให้เกิดขึ้น หาไม่แล้วการปกครองก็ไม่เกิดขึ้นเช่นเดียวกัน ถ้าหากว่าเราต้องการให้บุคคลผู้เดียวที่เคย ปกครอง เขามีปัญญา เข้าใจความดีงาม ยึดในความดีงาม และสร้างความดีงามให้เกิดขึ้นแล้ว ในการปกครองโดย ทุก ๆ คน มีปัญญา รู้จักความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม ยึดความถูกต้องดีงามเป็นหลัก และสร้างความดีงาม หรือความชอบธรรมนี้ให้เกิดขึ้น เหมือนอย่างคนเดียวที่ดีนั้นทั่วทั้งหมดจึงจะได้การปกครองที่ดีชนิดที่ทุกคน ช่วยกันปกครอง และถ้าทำได้อย่างนี้จริงก็เป็นการปกครองที่ดีที่สุดจริง ๆ

นี่คือหลักในการปกครอง หลักการปกครองที่ดีคือตัวความจริง ความถูกต้อง ความชอบธรรม ความเป็น ธรรมนี้ การถือหลักนี้เราเรียกว่าถือธรรมเป็นใหญ่ การถือธรรมเป็นใหญ่เรียกตามหลักพระพุทธศาสนาว่า ธรรมาธิปไตย ธรรมาธิปไตยนั้นไม่ใช่ระบอบการปกครอง แต่เป็นหลักของการปกครอง หรือเป็นรากฐานการ ปกครอง อยู่ในระบอบใดก็ใช้ธรรมาธิปไตยได้ ถ้าหากว่าผู้ปกครองคนเดียวถือธรรมเป็นประมาณ พยายามสร้าง ธรรมให้เกิดขึ้น เราเรียกผู้ปกครองนั้นว่ายึดหลักธรรมาธิปไตย ถ้าหากหมู่คณะยึดความถูกต้อง ความดีงาม ความ

เป็นธรรมนี้เป็นเกณฑ์แล้ว พยายามสร้างธรรมให้เกิดขึ้น เราเรียกหมู่คณะนั้นว่ายึดหลักธรรมาธิปไตย ถ้าหากคนทุกคนช่วยกันปกครองยึดเอาธรรมเป็นประมาณ พยายามสร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นว่า ธรรมะ ความเป็นธรรม ความชอบธรรม ความถูกต้อง ความดีงามคืออะไร แล้วยึดมั่นในสิ่งนี้ได้ เราเรียกว่า การปกครองโดยทุกคนนั้น ถือหลักธรรมาธิปไตย ขณะนี้เราหันมานิยมระบอบที่เรียกว่าประชาธิปไตย แต่หลักในการปกครองนั้นเป็นไปได้อื่นๆ ที่เราจะยึดหลักอื่นนอกจากธรรมาธิปไตยก็จะต้องตอบว่าเป็นไปไม่ได้ ถึงอย่างไรเราก็ต้องการให้เกิดธรรมะ ความชอบธรรม ความถูกต้อง ความดีงามขึ้นในสังคม แต่จะเกิดขึ้นได้อย่างไร ในเมื่อทุกคนช่วยกันปกครอง ทุกคนก็จะยึดหลักนี้ เพราะฉะนั้น ขณะนี้เราจึงประสบปัญหาสำหรับประชาธิปไตยคือ การที่จะต้องสร้างธรรมาธิปไตยให้เกิดขึ้นแก่คนทุกคน ถ้าทุกคนมีธรรมาธิปไตย ยึดธรรมาธิปไตยเป็นหลักแล้ว เราก็จะได้ประชาธิปไตยที่ดี เพราะฉะนั้น ธรรมาธิปไตยในฐานะที่เป็นหลักการปกครอง เป็นรากฐานของการปกครองที่ดีทุกแบบทุกระบบก็เป็นรากฐานของประชาธิปไตยที่ดีด้วย หากว่าไม่มีธรรมาธิปไตยแล้วเราก็จะไม่สามารถสร้างระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยที่ดีขึ้นมาได้

ฉะนั้น ในกรณีนี้จะต้องทำความเข้าใจว่า ในการสร้างสรรค์ประชาธิปไตยนั้น จะต้องมีการฝึกอบรมอย่างน้อย 2 ด้านคือ

1. การสร้างสาระหรือเนื้อหาของ การปกครองที่ดี อันได้แก่ธรรมาธิปไตย
2. การฝึกฝนในด้านรูปแบบหรือวิธีการปกครองแบบประชาธิปไตย

ในด้านที่หนึ่ง จะต้องพยายามให้ประชาชนทุกคน มีปัญญาเข้าใจว่า อะไรคือความถูกต้อง ความจริง ความดีงาม ความชอบธรรม แล้วให้ทุกคนยึดในหลักธรรมหรือธรรมาธิปไตยนี้ คนที่จะยื่นหยัดในหลักธรรมาธิปไตยนี้ได้ จะต้องมีความรู้ที่เข้าใจว่า อะไรคือคุณค่าแท้ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ร่วมกันของมนุษย์ อะไรเป็นคุณค่าเทียมสนองตัณหา เป็นไปเพื่อความเห็นแก่ตน แล้วเลือกเอาในทางที่เป็นไปเพื่อสนองปัญญา เป็นอันว่าทุกอย่างที่กล่าวมาเป็นเรื่องสัมพันธ์กัน เพราะฉะนั้น ถ้าหากว่า เราต้องการการปกครองระบอบประชาธิปไตย และระบบการศึกษาที่เกื้อกูลแก่ประชาธิปไตย เราจะต้องให้การศึกษาคือการศึกษาที่ทำให้เกิดปัญญาที่แท้ ที่ทำให้จิตใจคนเป็นอิสระ และสามารถผ่องแผ้วอิสระภาพนี้แก่ผู้อื่น รู้จักแสวงหาสิ่งต่าง ๆ เพื่อคุณค่าที่แท้จริง เป็นไปในทางเสริมปัญญา ไม่เป็นไปในทางที่ขยายพอกพูนอัตตาให้หนาขึ้น ไม่เป็นไปในทางที่สนองความเห็นแก่ตัว แต่เป็นไปในทางที่เกื้อกูลชีวิตที่ดีงามร่วมกัน แล้วอันนี้ก็จะเป็ทางมาของประโยชน์สุขที่มนุษย์ต้องการ เรียกว่าประสบผลที่มุ่งหมายในการสร้างสรรค์ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยและการศึกษาที่เอื้ออำนวยแก่ระบอบการปกครองชนิดนี้

ส่วนอีกอย่างหนึ่งก็คือ การฝึกหัดวิธีการหรือฝึกฝนในด้านรูปแบบของประชาธิปไตย ระบบวิธีหรือรูปแบบนั้นก็เป็นการกระทำที่เราทั้งหลายจะต้องช่วยกันกระทำเช่นเดียวกัน เช่นการที่เราจะฝึกคนให้รู้จักจัดกิจกรรมเป็นหมู่คณะ ให้ช่วยกันรับผิดชอบในกิจกรรมนี้ หรือรู้จักจัดการปกครองของนักเรียน นิสิต นักศึกษาต่าง ๆ อันนี้เป็นเรื่องของรูปแบบหรือระบบวิธี ซึ่งเกื้อกูลแก่การสร้างสรรค์ของประชาธิปไตยให้เกิดขึ้น และดำรงรักษาสาระนั้นไว้ แต่ระบบวิธีนั้นไม่ใช่สิ่งสิ้นสุด หรือสมบูรณ์แบบในตัวของมันเอง ถ้าไม่สามารถสร้างเนื้อหาสาระของประชาธิปไตยโดยนัยที่กล่าวมาแล้ว ก็จะไม่สามารถยังประชาธิปไตยตามความที่ถูกต้องให้เกิดขึ้น เพราะฉะนั้น หากว่าจะต้องการประชาธิปไตยที่ดีที่ถูกต้องแล้ว จะสร้างแต่เพียงรูปแบบ ระบบวิธีการเท่านั้นไม่พอ จะต้องสร้างสรรค์ของประชาธิปไตยที่กล่าวแล้ว เริ่มต้นตั้งแต่การให้การศึกษาที่ถูกต้องด้วย เมื่อทำได้แบบนี้แล้ว ก็จะได้ระบบประชาธิปไตยที่มีธรรมาธิปไตยเป็นรากฐานคือ ได้ระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงหรือระบอบประชาธิปไตยในอุดมคติหรือระบอบประชาธิปไตยในความหมายที่แท้จริง นี่คือความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างธรรมาธิปไตยกับระบอบประชาธิปไตย และมีความหมายสัมพันธ์กับการศึกษาโดยนัยที่ได้กล่าวมา

สามปรัชญาประชาธิปไตย¹

สรุปหลักการสำคัญของประชาธิปไตยมีหลายข้อมีรากฐานที่มาหลากหลายทฤษฎีที่ยอมรับกันว่าเป็นจริงและถูกต้องในจำนวนหลายข้อ มีดังนี้

(1) ปกครองด้วยกฎหมาย หรือหลักนิติรัฐ และยอมรับเฉพาะกฎหมายที่ตราโดยสภานิติบัญญัติที่มาจากการเลือกตั้ง

(2) หลักการเสียงข้างมากในการเลือกตั้งและในรัฐสภา

(3) ความชอบธรรม นั่นคือรัฐบาลนั้นต้องมาจากความชอบธรรม เช่น ไม่ทุจริตการเลือกตั้งชนะ ไม่มาจากการแต่งตั้งของทหาร สรุปมาไว้สัก 3 ข้อ และได้ใจความสำคัญว่าในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น รัฐบาลต้องมาจากการเลือกตั้งของประชาชน โดยประชาชน และต้องทำเพื่อประชาชน

¹ ปรัชญา กับสามปรัชญาประชาธิปไตย? www.google.com เล่มค้น 13 มิถุนายน 2553

สรุปปรัชญาประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยในสังคมปัจจุบันมุ่งที่การปกครองให้สมาชิกในสังคมมีการอยู่ดี กินดี มีสิทธิขั้นพื้นฐานให้เท่าเทียมกันที่ทุกคนมีสิทธิควรจะได้โดย เฉพาะทางด้านการศึกษา รักษาพยาบาล เศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เป็นต้น สำหรับแนวคิดทางปรัชญาเน้นลงลึกไปถึงส่วนภายในของจิตใจ คือ การปกครองแบบธรรมาธิปไตย ยึดความถูกต้อง ยุติธรรม ถือเป็นหลักสำคัญของการปกครองที่ดีที่สุด

คำถาม

1. นักศึกษาคิดว่าความหมายประชาธิปไตย ให้แนวคิดในการปกครองด้านใดบ้าง
2. แนวคิดการปกครอง แบบ อัตตาธิปไตย โลกาธิปไตย และธรรมาธิปไตยแตกต่างกันอย่างไร
3. หัวใจสำคัญของปรัชญาประชาธิปไตย คืออะไร
4. ผู้ปกครองประเทศควรมีคุณธรรมอะไรในการบริหารประเทศให้ประชาชนมีความสุข
5. นักศึกษาควรปฏิบัติตนอย่างไรให้สอดคล้องกับหลักประชาธิปไตย